પ્રવચન નં. ૧૮૮, શ્લોક-૨૭૩, સોમવાર, અષાઢ સુદ ૯, તા.૨૧-૦૭-૮૦

'નિયમસાર' ૧૬૦ ગાથા થઈ ગઈ. એનો આધાર આપે છે. **'એવી રીતે (શ્રીમદ્‌ભગવત્કુંદકુંદાચાર્યદેવપ્રણીત) શ્રી પ્રવચનસારમાં (૬૧મી ગાથા દ્વારા) કહ્યું છે કે :–'**

''णाणं अत्थंतगयं लोयालोएसु वित्थडा दिट्ठी।
णट्ठमणिट्ठं सव्वं इट्ठं पुण जं तुं तं लद्धं।।''

ભગવાન સર્વજ્ઞ પરમાત્માએ ઉપાય તો બધા કીધા. તો એ કેવળજ્ઞાન જ્યારે થાય ત્યારે **'જ્ઞાન પદાર્થોના પારને પામેલું છે...'** કોઈ બાકી નથી. ક્ષેત્ર અને કાળ, અનંત અનંત ક્ષેત્ર અને અનંતકાળ અને અનંત અનંત ગુણનો ભાવ, એ બધાને પારને પામેલું છે. જ્ઞાન સર્વથી પાર પામેલું છે. આહાહા..! એવી શક્તિ છે–એવી તાકાત એમાં છે કે પોતાની સત્તામાં રહીને જ્યારે નિર્મળ ઉત્પન્ન થયો ત્યારે પરદ્રવ્યને અડ્યા વિના પરદ્રવ્યના ક્ષેત્ર-કાળનો અંત નથી (એ) સર્વને જ્ઞાન એક સમયમાં જાણે છે. આહાહા..! એવી આત્માની મતિ છે. એવો શક્તિવાન પ્રભુ અંદર છે. આહાહા..!

એક સમયમાં ક્ષેત્રનો અંત નથી એનું જ્ઞાન થઈ જાય છે, કાળનો અંત નથી એનું જ્ઞાન થઈ જાય છે. ભાવ અનંત અનંત ગુણ છે. ત્રણકાળના સમય એથી અનંતગુણા ગુણ છે. આહાહા..! ત્રણકાળને જાણે એથી અનંતગુણા ગુણને જાણે. એક એક આત્મામાં એક એક પરમાણુમાં ત્રણકાળના સમય (તેને જાણે). એક સેકન્ડમાં અસંખ્ય સમય થાય. આહાહા..! એની મોટપની એને ખબર નથી. એક આત્મા છે અને આ દેહ હું છું, બસ. પણ કોણ છે? કેવો છે? એની કિંમત, એની મોટપ, એની મહિમા.. સર્વજ્ઞ પણ એની મહિમાનો પાર નથી એમ કહે છે. આહાહા..!

'જ્ઞાન પદાર્થોના પારને પામેલું છે...' પદાર્થમાં બધું આવી ગયું. દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાળ અને ભાવ સર્વ પદાર્થોથી પાર થઈ ગયું. આહાહા..! **'અને દર્શન લોકાલોકમાં વિસ્તૃત છે;...'** એ લોકાલોકને જાણે છે, દેખે છે. લોકાલોકને દર્શન દેખે છે. દેખે છે એનો અર્થ અહીં વિસ્તૃત છે. છે. લોકાલોક છે એવું દર્શન દેખે છે. આહાહા..! એવી શક્તિ છે એ વ્યક્ત પ્રગટ થઈ ગઈ. ભગવાનઆત્મામાં અનંતજ્ઞાન ને દર્શનશક્તિ એ પર્યાય–અવસ્થામાં અનંત અનંત પ્રગટ થઈ ગઈ. આહાહા..! ત્યારે એ આત્માનું જ્ઞાન સર્વ પદાર્થના પારને પામ્યું

અને દૃષ્ટિ સર્વ લોકાલોકમાં વિસ્તૃત છે. આહાહા..! એવું પ્રભુનું સામર્થ્ય છે. તો શું થયું?

'સર્વ અનિષ્ટ નાશ પામ્યું છે...' પોતાનું જ્ઞાન, દર્શન ને આનંદ અંતરમાં દૃષ્ટિ કરીને જ્યાં પ્રગટ થયા, ત્યાં સર્વ અનિષ્ટ નાશ પામ્યું. અનિષ્ટ કંઈ બાકી રહ્યું નહિ. આહાહા..! બહારની ચીજ કોઈ અનિષ્ટ નહિ. અલ્પજ્ઞતા, અલ્પદર્શિતા આદિ અનિષ્ટ છે. એનો નાશ થઈ ગયો. આહાહા..! બહારની ચીજ ઇષ્ટ-અનિષ્ટ નથી. બહારની ચીજ તો જ્ઞેય છે. જ્ઞાનમાં જાણવાલાયક જ્ઞેય છે. બહારની ચીજ કોઈ સારી અને નરસી એવા બે ભેદ જાણવાલાયક જ્ઞેયમાં નથી. આહાહા..! **'સર્વ...'** આહાહા..! લોકો જેને પ્રીતિથી, પ્રેમથી રાગ કરે છે, પ્રતિકૂળતામાં દ્વેષ કરે છે એ સર્વનો નાશ થઈને, જ્ઞાન અને દર્શન પ્રગટતાં અનિષ્ટ નાશ પામ્યું. આહાહા..! **'અને જે ઇષ્ટ છે તે સર્વ પ્રાપ્ત થયું છે.'**

મુમુક્ષુ :– એ તો પૈસા છે.

ઉત્તર :– પૈસા આદિ ધૂળ છે. પૈસાએ પૈસાવાળાને મારી નાખ્યા છે. જુઓને 'મુંબઈ'માં હીરાની ઊંચી વીંટી પહેરીને જાતો હતો. ઊંચા હીરાની કિંમતી હશે. એક જણો જોઈ ગયો ગુંડો. ગુંડાને ખ્યાલ આવ્યો કે આણે પહેરી છે. એક શેરીમાં ઓલો ગર્યો અને પોતે ગર્યો અને લઈ લીધી મારી નાખ્યો. આહાહા..! પાછો એને ઓળખે. જે અનુકૂળતા માટે હતું. આંગળીમાં શોભા રાખી. ઊંચી ચીજ હતી. આ ધૂળની શોભા છે. મારી નાખ્યો એને. લઈને પછી મને ઓળખે તો મારે પાછો. મને ઓળખે ને પકડશે.

મુમુક્ષુ :– એકને મારી નાખે ને બીજાને મોટપ આપે.

ઉત્તર :– મોટપ કોને આપે છે? આપે છે એમ માને છે. માને છે મોટપ. પૈસાવાળા હોય, મોટા હોય બધા ધૂળના ધણી છે. મરતા મોઢા ફાટી જાશે. અસાધ્ય પીડા-પીડા. એકની પીડા જોઈ છે. બેની પીડા (જોઈ છે). 'ધ્રાંગધ્રા'માં. (સંવત) ૧૯૭૬ની વાત છે. 'ધ્રાંગધ્રા'માં અપાસરાની પાસે એક 'જેઠાલાલ' હતા. 'ધ્રાંગધ્રા'માં અપાસરો છે ને. 'જેઠાભાઈ' હતા. પણ ૧૯૭૬ની વાત છે. એને આ હાર્ટ ઉપડ્યું. એવી વ્યાધિ... એવી વ્યાધિ.. ૧૯૭૬ની સાલ. કહે, મહારાજને બોલાવો. અમે ગયા હતા. નીચે પથારીમાં રહી શકે નહિ. ખાટલામાં તો સુવાડી શકે નહિ. 'જેઠાલાલ સંઘવી' હતા. અપાસરાની જોડે. ઓલા 'સૂરચંદ સંઘવી' હતા ને? આહાહા..! એ પીડા. માંગલિક સાંભળવાનું ભાન ન રહે. લોકોએ બોલાવ્યા. એટલી પીડા. આમ પથારીથી હેઠે ઉતરી જાય. હેઠે આમથી આમ (થાય). આહાહા..!

એક 'વઢવાણ'માં જોયું. આ કેવા કહેવાય? 'દાદભાવાળા'. 'દાદભાઈ' હતા ને 'ચંદભાઈ' એની જોડે મકાન હતું. એ વાત (સંવત) ૧૯૮૨ની છે. ૧૯૮૨ની સાલની. એમાંથી એક શેઠિયો કોઈક હશે. આપણે બહુ ઓળખતા નથી. એને પીડા ઉપડી તો કહે મહારાજને બોલાવો. અમે ગયા પણ અંદર... આહાહા..! ક્યાંય બેસી શકે નહિ. પથરણા પાથરેલા હતા. આહાહા..! એટલી મુંઝવણ. આ દશા, બાપા!

અહીં કહે છે, જેણે જ્ઞાન અને દર્શન (જે) ભગવાનઆત્માનો સ્વભાવ–એની શક્તિ એ આત્માનું સત્ત્વ છે. જાણવું-દેખવું તો આત્માના સત્‌નું સત્ત્વ છે. એ જ્યાં પ્રગટ્યું ત્યાં અનિષ્ટનો નાશ થયો અને ઇષ્ટની પ્રાપ્તિ થઈ ગઈ. પૂર્ણ ઇષ્ટની પ્રાપ્તિ થઈ. આ ઇષ્ટ-અનિષ્ટ છે. પૈસા કરોડ મળ્યા માટે ઇષ્ટની પ્રાપ્તિ અને નિર્ધનતાનો નાશ થયો માટે અનિષ્ટનો નાશ (થયો એમ નથી). આહાહા..! ક્ષય રોગ થયો અને નાશ થયો કદાચિત, એ કાંઈ અનિષ્ટ નથી. આહાહા..! આ તો જ્ઞાન અને દર્શન જેનો સ્વભાવ છે, એની અપૂર્ણતા અને વિપરીતતા એ અનિષ્ટ છે. એ સર્વ અનિષ્ટોનો નાશ થઈ પોતાની પૂર્ણતા પ્રગટી એ ઇષ્ટની પ્રાપ્તિ છે. ત્યાં તમારા પૈસા-બૈસા ન આવ્યા કે પૈસા મળ્યા ઇષ્ટ પ્રાપ્ત થઈ ગયું. બાયડી સારી મળી માટે ઇષ્ટ પ્રાપ્ત થઈ ગયું, છોકરા સારા મળ્યા, એની મેળાએ કામ કરે છે, હવે નવરા થયા માટે ઇષ્ટની પ્રાપ્તિ (થઈ, એમ નથી).

મુમુક્ષુ :– સારા છોકરા હોય એને તો સારા કહેવા પડે ને?

ઉત્તર :– સારા કહેવા કોને પણ? જ્ઞેયમાં સારી (એવી) છાપ મારી છે?

મુમુક્ષુ :– આપણું કહ્યું માને એટલે સારા.

ઉત્તર :– કોઈનું માને નહિ. ભગવાનનું માને, એનું પોતાનું માને. આહાહા..!

જાણનાર ને દેખનાર હું છું. મારી અપૂર્ણતા પણ મારે માટે અનિષ્ટ છે. મારી પૂર્ણતા એ મારે માટે ઇષ્ટ છે. આહાહા..! વાત સાંભળી પણ નથી. કોઈ દિ' દરકાર પણ કરી નથી. અરેરે..! સમય ચાલ્યો જાય છે, કાળ ચાલ્યો જાય છે. મૃત્યુનો સમય છે તે ફરે એવો નથી. ભગવાને જોયો છે કે આ સમયે, આ ક્ષેત્રે, આ કાળે દેહ છૂટશે. એ સ્થિતિ તે રીતે થવાની. આહાહા..!

અહીં તો એમ કહે છે કે, ઇષ્ટ-અનિષ્ટ બીજી કોઈ ચીજ નથી. એમ કહે છે. અનિષ્ટ તો પોતાની અપૂર્ણતા છે. જે જ્ઞાનસ્વભાવ પૂર્ણ જાણવો જોઈએ એને ન જાણે, અલ્પ જાણે એ અનિષ્ટ છે. અલ્પ દેખે એ અનિષ્ટ છે. એનો નાશ થઈને પૂર્ણ દેખવું-જાણવું થયું, અતીન્દ્રિય અનંતઆનંદ પ્રગટ થઈ ગયો. આહાહા..! શરીર પ્રમાણે રહેવા છતાં મુક્તિ શરીરમાં થાય છે. શું કીધું? ભગવાનઆત્મા અહીં રહે છે. સંસાર પણ એની પર્યાયમાં અહીં છે અને કેવળજ્ઞાન પણ અહીં શરીર હોય એમાં રહે છે. કેવળજ્ઞાન તો ઠીક પણ મુક્તિ સુધી લીધું છે. મુક્ત થઈ ગયો તોપણ અહીં રહે છે. એક સમય અહીંથી મુક્ત થયો, એક સમયમાં પછી આમ જાય. ત્યાં એક સમયમાં પહોંચે. મુક્તિ થઈ અહીં રસ્તામાં અને ત્યાં પહોંચે જ્યાં સિદ્ધ ભગવાન છે. એક સમયમાં. આહાહા..! એની ગતિ તો કેવી હશે, લ્યો! અહીં ઝટ પહોંચ્યા હોય જાણે કોઈક ગામમાં. અને ઝટ જાણે ઝટ ઠીક આવી ગયા. અહીં તો કહે ઝટ અને હટ કાંઈ નથી. આહાહા..! પોતે પ્રભુ અનંત આનંદ સંપન્ન છે. એ અનંતજ્ઞાન ને દર્શન જ્યાં પ્રગટ થયા, ત્યાં અનંત આનંદ સાથે પ્રગટ થયો. અપૂર્ણ આનંદનું દુઃખ હતું

એ અનિષ્ટ હતું. પૂર્ણ આનંદમાં ઇષ્ટમાં પૂર્ણ આનંદ છે. અનિષ્ટનો નાશ અને ઇષ્ટની પ્રાપ્તિ (છે).

અહીં બીજી વાત એ કહેવી છે કે ઇષ્ટ-અનિષ્ટ કોઈ જગતની ચીજને માને તો એ વાત મિથ્યાભ્રમ છે. આહાહા..! દુનિયાની કોઈ ચીજને ઇષ્ટ માને, લગન કર્યા ને પાંચ-પચ્ચીસ હજાર ખર્ચ્યા ને ઇષ્ટ થયું. એ ઇષ્ટ નથી, પ્રભુ! એ તો મહા અનિષ્ટ છે. મહા દુર્ઘટના (થઈ). ભાઈએ લખ્યું છે—'હુકમચંદજી'એ. 'દસલક્ષણીપર્વ'માં. સ્ત્રી થઈ એટલે દુર્ઘટના થઈ. ભૂતડાનો વળગાડ વળગ્યો છે. આહાહા..! ભૂતડાનો વળગાડ વળગ્યો. હવે એ દુર્ઘટના. આહાહા..! વાંચ્યું છે? 'હુકમચંદજી'નું 'દશલક્ષણીપર્વ'. પુસ્તક બહુ સરસ છે. ક્રમબદ્ધ પુસ્તક છે. બે પુસ્તક બહુ સારા. આહાહા..! એ એમ કહે છે... એમાં લખ્યું છે.

ઇષ્ટ—પોતાની સંપદા પૂર્ણ પડી છે એની પ્રાપ્તિ એ ઇષ્ટ છે. આહાહા..! અને પોતાની સંપદા હીનપણે રહે એ અનિષ્ટ છે. આહાહા..! એ સર્વનો નાશ થયો. એટલા શબ્દમાં તો ઘણું ભર્યું છે. ઇષ્ટ-અનિષ્ટ કોઈ ચીજ નથી. પોતાના ગુણની હિનતા તે અનિષ્ટ અને પૂર્ણતા તે ઇષ્ટ. બાકી કોઈ બહારની ચીજ (ઇષ્ટ-અનિષ્ટ) નથી. આહાહા..! પાંચ-પચ્ચીસ લાખ એક દિવસમાં પેદા કર્યા એટલે આજનો દિવસ માંગલિક. પાપનો દિવસ છે મોટો. આહાહા..! એક દિવસે પચ્ચીસ લાખ પેદા કર્યા એ પૂર્વનું પુણ્ય હતું એ બળી ગયું અને પૈસા એ પાપ છે તો એ પાપી થયો. સમજાણું કાંઈ? પૂર્વનું પુણ્ય હતું માટે પૈસા મળ્યા. પણ જે ચીજ મળી એ પાપ છે, પરિગ્રહ છે. હિંસા, જૂઠું, ચોરી, વિષય અને પરિગ્રહ. એ પરિગ્રહ પાપ છે. આહાહા..! એને ઇષ્ટ માને. ભ્રમણા... ભ્રમણા... ભ્રમણા... આહાહા..! આ થોડા પૈસા છે તો દાનાદિમાં ખર્ચ કરું, મંદિર આદિ બનાવશું અને આપણે ધર્મ કરશું. એ કોઈ રીતે ધર્મ થાય નહિ.

મુમુક્ષુ :— પૈસા હોય તો પંચકલ્યાણક કરી શકાય.

ઉત્તર :— પંચકલ્યાણકની એ વાત હમણા ચર્ચામાં આવી છે. હમણા ચર્ચામાં આવી છે, કે પ્રતિષ્ઠામાં પંચકલ્યાણક એ છે કે નહિ. આ શું છે? આ પ્રવૃત્તિ શેની છે? શાસ્ત્ર આધારે છે કે અધ્ધર? ચર્ચા ચાલી છે. એક એ ચાલી છે અને એક બાહુબલ. બાહુબલ ... તો એ શલ્ય હતું કે નહિ? ત્રણમાં શલ્ય હતું. તો કેમ કેવળ ન થયું? એ શલ્ય નહોતું. શલ્ય હોય તો ... હોય. મુનિપણું ન હોય. નિઃશલ્ય વૃત્તિ એવો પાઠ છે. શલ્યરહિત હોય એ વૃત્તિ. એ બાર મહિના રહ્યા એ તો અસ્થિરતા છે. શલ્ય નથી. છાપામાં મોટી ચર્ચા ચાલી હતી છે. અને આ એક 'વર્ધીચંદ' છે. પ્રતિષ્ઠામાં પંચ પરમેષ્ઠીની પ્રતિષ્ઠા આવી રીતે કરવી એ કઈ વિધિ છે? કારણ કે એ તો બધા પરપદાર્થ છે. પંચકલ્યાણકમાં પરપદાર્થ સાથે સંબંધ છે. સ્વપદાર્થ સાથે એમાં કાંઈ સંબંધ નથી. અને સ્વપદાર્થના આશ્રય વિના આહાહા..! ક્યાંય ઇષ્ટપણું છે નહિ. આહાહા..! એ વાત આવી.

'અનિષ્ટ નાશ પામ્યું છે...' આહાહા..! પોતાની અલ્પજ્ઞદશા દુઃખરૂપ હતી એ નાશ પામી અને પોતાની સર્વજ્ઞદશા આનંદરૂપ હતી એ પ્રગટ થઈ. આહાહા..! આ બે વચ્ચે બીજાને ઇષ્ટ-અનિષ્ટ માનવું, બે વિના બીજાને ઇષ્ટ-અનિષ્ટ માનવું એ મિથ્યા ભ્રમ છે. શું કીધું? આહાહા..! અપૂર્ણ અવસ્થા તે અનિષ્ટ અને પૂર્ણ અવસ્થા તે ઇષ્ટ. એ સિવાય કોઈપણ બીજી ચીજને ઇષ્ટ-અનિષ્ટ માનવું એ ભ્રમણા અને મિથ્યાત્વ છે. આહાહા..! આવી વાત છે. આખી દુનિયાનો ફેરફાર કરી નાખે ત્યારે ધર્મમાં રહી શકાય એવું છે. આહાહા..! આ 'કુંદકુંદાચાર્ય'ના 'પ્રવચનસાર'ના વચન છે.

'વળી બીજું પણ (શ્રી નેમિચંદ્રસિદ્ધાંતિદેવવિરચિત બૃહદ્દ્રવ્યસંગ્રહમાં ૪૪મી ગાથા દ્વારા) કહ્યું છે કે :–'

''दंसणपुव्वं णाणं छदमत्थाणं ण दोण्णि उवओग्गा।
जुगवं जह्मा केवलिणाहे जुगवं तु ते दोवि।।''

શ્લોકાર્થ :- 'છદ્મસ્થોને દર્શનપૂર્વક જ્ઞાન હોય છે...' આહાહા..! અલ્પજ્ઞ પ્રાણીને અંદર એકસાથે ગુણ હોવા છતાં અલ્પ જ્ઞાન અને અલ્પ દર્શન છે એ કારણે **'(પહેલાં દર્શન અને પછી જ્ઞાન થાય છે),...'** અહીં વાત લઈ જવી. આહાહા..! હવે દયા, દાન, પુણ્ય છે, ધર્મ નથી એ તો ક્યાંય ગયું. આહાહા..! અરે..! પ્રભુ! તારી સંપદા, અનંત આનંદ અને અનંત જ્ઞાન-દર્શનની સંપદા, એ સંપદાની પૂર્ણતામાં... આહાહા..! છદ્મસ્થ પ્રાણી પહેલા દર્શન અને પછી જ્ઞાન કરી શકે છે. કારણ કે અપૂર્ણ અને અલ્પજ્ઞ છે. કેવળજ્ઞાની સિવાય છદ્મસ્થ પ્રાણી દર્શન-જ્ઞાન પોતાની શક્તિ હોવાથી વિકાસમાં અપૂર્ણતા છે, તેથી દર્શનપૂર્વક જ્ઞાન થાય છે. પહેલા દેખે અને દેખ્યા પછી એને વિશેષ જાણે. આહાહા..! ક્યાં સુધી લઈ ગયા! બધું કાઢી નાખ્યું. હવે અલ્પજ્ઞપણું કાઢી નખાવે છે. આહાહા..!

પરચીજ ઉપરથી લક્ષ છોડ. નારકીને કાંઈ પરના સંયોગનું દુઃખ નથી. નરકમાં અગ્નિ અને શીતનો પાર નથી. ધગ... ધગ... ધગ... ધગ.. અગ્નિ (છે) એનું દુઃખ નથી એના તરફનું લક્ષ કરે છે, તે અટકે છે એ દુઃખ છે. આહાહા..! સંયોગ અડતો નથી. સંયોગનું દુઃખ ભઠ્ઠીમાં પડ્યો માટે દુઃખ છે એમ નહિ. આહાહા..! કેમકે સંયોગને તો એ અડતો પણ નથી. આહાહા..! એક દ્રવ્ય બીજા દ્રવ્યને અડતું પણ નથી. અડતો નથી. આહાહા..! અગ્નિમાં હાથ નાખ્યો, તો કહે છે કે હાથ અગ્નિને અડ્યો પણ નથી. અને જે પીડા થાય છે એ અગ્નિથી નહિ. એના પરમાણુની પર્યાય એવી પરિણમી. આહાહા..! એને લઈને દુઃખી છે. આહાહા..! તારા સંસારમાં પોતાની સંપદા પૂર્ણ છે એ સંપદામાં અપૂર્ણતા તે અનિષ્ટ છે અને એ સંપદામાં પૂર્ણતા ઇષ્ટ છે. આમાં ક્યાંય તમારા હીરા-બીરા ન આવ્યા. આહાહા..!

આની પાસે દસ કરોડ રૂપિયા છે. 'સરદાર શહેર'માં છે ને? 'સરદાર શહેર'. આપણે 'દીપચંદજી' આવતા હતા ને. એના મામા પાસે દસ કરોડ રૂપિયા. એમ ને એમ પટારામાં

પડ્યા હોય. પણ વાપરી શકે નહિ. આહાહા..! પીવાની ઓલી શીશી લાવ્યા હોય. આ પીવાની શું કહેવાય? દવા. ... શું કહેવાય આ? આ છોકરા નથી લેતા? મીઠાશ હોય એ પીવે ને? નામ તમારું ભૂલી ગયા. એ પીવે એની મીઠાશ છે, કહે છે કે એ તો દુઃખ છે. આહાહા..! આ શું કહેવાય તમારે? કુલફી. નામ ભૂલી ગયા. એ કુલફી પીવે એમાં એને જે... ઉનાળાના દિ' હોય અને કુલફી (પીવે). આહાહા..! એ બધું કર્યું હતું. 'પાલેજ'થી 'ભરૂચ' જતાં ત્યારે ગરમી બહુ. ઉનાળામાં માલ લેવા જતા ત્યારે. પછી કુલફી-બુલફી લઈએ અને પીએ. આહાહા..! એ કુલફી પીતો નથી અને આત્મા એને અડતો પણ નથી. આહાહા..! આત્માનું જ્ઞાન ત્યાં રોકાણું એ જ અનિષ્ટ અને દુઃખ છે. આહાહા..! વ્યાખ્યા તે વ્યાખ્યા!

ગમે તે અનુકૂળ ચીજ દુનિયા માને, ત્યાં જ્ઞાન રોકાણું કે આ ઠીક છે, એ અનિષ્ટ અને એ દુઃખ છે. એમાંથી ખસીને જ્ઞાન જ્ઞાતાપણે પૂર્ણ જ્ઞાન જ કરે. કોઈ ઠીક-અઠીક કાંઈ છે જ નહિ. પૂર્ણ જ્ઞાન કરે તે જ ઇષ્ટ છે. આહાહા..! કહો, 'હરિભાઈ'! આવી વ્યાખ્યા છે. કોઈ દિ' સાંભળી ન હોય. ઇષ્ટ-અનિષ્ટ કોઈ ચીજ જ નથી. આહાહા..! ઇષ્ટ અને અનિષ્ટ તારી પર્યાય (છે). આહાહા..! જે તારું સામર્થ્ય છે એટલું પ્રગટ નહિ કરીને અલ્પમાં રહેવું એ દુઃખ છે અને પૂર્ણની પ્રાપ્તિ કરી પૂર્ણમાં રહેવું તે આનંદ છે. આહાહા..! દુનિયાથી બીજી જાત છે. બીજાને તો આકરું લાગે. અડતો નથી? કહે છે. હીરા-માણેકના હાર પહેરે આમ. લાખો રૂપિયાના-કરોડો રૂપિયાના. ચક્રવર્તીઓ કરોડો રૂપિયાના હાર, કરોડોનો હાર પહેરે. કરોડો રૂપિયાની અંગુઠી હોય, અંગુઠી! આહાહા..!

મુમુક્ષુ :– એ તો ઇષ્ટ છે ને?

ઉત્તર :– ધૂળેય ઇષ્ટ નથી. 'શ્રીકૃષ્ણ' વનમાં ગુજરી ગયા. તૃષા... તૃષા... તૃષા... જેની દેવો સેવા કરતા, એને કોઈ માણસ પાણી પાનાર રહ્યો નહિ. એના ભાઈ પાણી લેવા ગયા. પાંદડાનું (વાસણ) બનાવી (પાણી લાવે છે). ત્યાં જંગલમાં વાસણ-બાસણ ક્યાં હોય? પાંદડા અને સળીથી વાસણ બનાવીને પાણી લઈને જ્યાં આવે છે ત્યાં ભાઈનો દેહ છૂટી ગયો. આહાહા..! એટલી તૃષા. એ દુઃખ નથી.

તારી ઋદ્ધિ પરમાં રોકાય એનું નામ અનિષ્ટ અને દુઃખ છે. પણ તારી ઋદ્ધિ પરમાં રોકાય નહિ તે આનંદ છે. આહાહા..! આવી વ્યાખ્યા પણ સાંભળી ન હોય. આહાહા..! વીતરાગ ત્રણલોકના નાથ પરમેશ્વર અનંત તીર્થંકરોનું આ કથન છે. અનંત તીર્થંકરો દિવ્યધ્વનિ દ્વારા આમ પોકાર કરી ગયા છે. આહાહા..! શાસ્ત્રોમાં એ વાત રહી ગઈ. આહાહા..!

અહીં એ કહે છે કે **'છદ્મસ્થોને...'** છદ્મસ્થ એટલે કેવળજ્ઞાની નહિ એવા અલ્પ જ્ઞાનીને. **'દર્શનપૂર્વક જ્ઞાન હોય છે....'** કારણ કે એનું જ્ઞાન ઓછું અને દર્શન ઓછું (છે). એટલે પહેલું દર્શન હોય અને પછી જ્ઞાન હોય. આહાહા..! જોકે શ્વેતાંબરમાં તો એમ નાખ્યું છે (કે) કેવળીને પણ પહેલું જ્ઞાન અને પછી દર્શન. આહાહા..! અહીં પહેલું દર્શન અને જ્ઞાન.

એ વાત કલ્પિત છે. કેવળીને પહેલા જ્ઞાન અને પછી દર્શન એમ હોય નહિ. એક જ સમયમાં બેય પૂર્ણ હોય. આહાહા..! અહીં સુધી પહોંચવું. સંપ્રદાયના આગ્રહ મૂકી અને દુરાગ્રહ પકડ્યા હોય એ મૂકી દેવા. આહાહા..! સત્ય હોય એને લેવું. એમાં બહુ પુરુષાર્થ છે, ભાઈ! આહાહા..!

મુમુક્ષુ :– મોક્ષતત્ત્વમાં જ મોટી ભૂલ છે.

ઉત્તર :– મોટી ભૂલ છે તત્ત્વમાં. એકેએક તત્ત્વમાં, નવેય તત્ત્વમાં. નવેય તત્ત્વમાં ભૂલ છે. આહાહા..! શું કરે? ક્યાં વાદવિવાદ કરે? એ તો પહેલા આવી ગયું. **'णाणा कमा णाणा जीवा णाणा लब्धि'** અનેક પ્રકારના જીવો જુદી જુદી જાતની એને ક્ષયોપશમ ભાવની પ્રાપ્તિ. એ જેને બેઠું હોય એ બીજાની વાત શી રીતે કબુલ કરશે? એક વિચારવાળા બધા કેમ થાશે? આહાહા..! એટલે વાદવિવાદ કરીશ નહિ, બાપુ! આકરી વાત છે.

અહીં કહેવું (છે કે) આત્મા કર્મને અડતો નથી. અને જૈનનો આખો પોકાર કે કર્મને લઈને વિકાર થાય. અર..ર..ર..! આ ધર્મ. જૈનના છોકરાથી માંડીને બધા મોટા પંડિતો વિકાર કર્મથી થાય.. વિકાર કર્મથી થાય.. વિકાર કર્મથી થાય... આવું ઊંધું શીખ્યા. આહાહા..!

મુમુક્ષુ :– દિગંબરમાં પણ એમ છે.

ઉત્તર :– એ પછી આમ ઊંધુ શીખ્યા. આહાહા..! સ્વતંત્ર આત્મા છે. પોતાની ભૂલ પોતે પોતાથી કરે છે. જે કોઈ નિમિત્તને અવલંબતો પણ નથી. નિમિત્ત ઉપર લક્ષ કરતો પણ નથી. આહાહા..! પોતાનું અલ્પપણું છે એ દુઃખ છે. આહાહા..!

એથી છદ્મસ્થને... છદ્મસ્થ એટલે આવરણમાં રહેલા પ્રાણીને પહેલું દર્શન હોય પછી જ્ઞાન હોય. આહાહા..! છે? **'દર્શનપૂર્વક જ્ઞાન હોય છે. (અર્થાત્ પહેલાં દર્શન અને પછી જ્ઞાન થાય છે), કારણ કે તેમને બન્ને ઉપયોગો યુગપદ્ હોતા નથી;...'** અહીં સુધી જાવું. આહાહા..! જાણવા અને દેખવાનો ઉપયોગ એકસાથે છદ્મસ્થને, અલ્પજ્ઞ પ્રાણીને હોતા નથી. આહાહા..! એની ઋદ્ધિ એકસાથે ભરેલી છે. જ્ઞાન અને દર્શન તો એક સાથે શક્તિમાં રહેલું છે. છતાં વ્યક્તમાં અપૂર્ણતાને લઈને પહેલું દર્શન અને પછી જ્ઞાન (થાય છે). આહાહા..! આ પણ જ્યાં સંસારને ખટકે, હવે એને અહીં સુધી આવીને એ છોડાવવું... આહાહા..! કેમકે ભગવાનઆત્મા જ્ઞાન અને દર્શનના સ્વભાવથી, પોતાના તત્ત્વથી, પોતાની સત્તાના સત્‌થી પૂર્ણ ભરેલ છે. એને પ્રગટતામાં ઓછું દર્શન અને જ્ઞાનને લઈ, પહેલું દર્શન અને જ્ઞાન પછી... આહાહા..! એ દુઃખ છે. એ અલ્પજ્ઞતા એ દુઃખ છે. આહાહા..! છે?

'તેમને બન્ને યુગપદ્ હોય છે.' ભગવાનને. એને (–છદ્મસ્થને) બન્ને ઉપયોગ યુગપદ્ નથી હોતાં. **'કેવળીનાથને...'** આહાહા..! આ શું કહે છે, પ્રભુ! તારામાં એટલી સંપદા છે, પ્રભુ! ઓછો રહે એ વસ્તુ શક્તિ નથી. પૂર્ણાનંદનો નાથ અનંતગુણથી પૂર્ણ ભરેલો એ પૂર્ણ ભરેલો (છે) એવી પૂર્ણ પર્યાય પ્રગટ થાય એવી તાકાતવાળો તું છો. એને ઓછો ન માન, એને અલ્પજ્ઞ ન માન, એને વિપરીત ન માન. આહાહા..! એ માન્યતામાં તો બિલકુલ વિપરીતતા

મિથ્યાત્વ છે. આહાહા..! એવી પૂર્ણ અંદર શક્તિ ભરી છે. એ પર્યાયમાં પૂર્ણ ન આવે ત્યાં સુધી દર્શન અને જ્ઞાન ઓછાને લઈને ઉપયોગ એકસાથે બેનો થઈ શકતો નથી. અલ્પજ્ઞને લઈને દર્શન-જ્ઞાન ઉપયોગ એકસાથે થઈ શકતો નથી. કેવળજ્ઞાની નાથને... છે?

'કેવળીનાથને....' આહાહા..! કેવળી નાથ છે. પોતાના અનંત ગુણનો નાથ છે, લોકાલોકનો નાથ છે. આહાહા..! જાણે છે ને? આહાહા..! પણ બેસે કેમ? એક જરીક શેરડીનો સાઠો મીઠો ઠીક આવ્યો જ્યાં ત્યાં ગલગલા થઈને રોકાય. હવે એને એમ કહેવું કે, પ્રભુ! તું અનંત આનંદનો ધણી (છો). પ્રભુ! તારામાં અનંત આનંદ ભર્યો છે. એ આનંદમાં પણ અપૂર્ણતા એ દુઃખ છે. આહાહા..! અહીં સુધી જાવું.. અહીં બહારની હોંશુનો પાર ન મળે. બહારની પ્રવૃત્તિની હોંશુ, આ ઉત્સાહ ને હરખ. આહાહા..! આ દશા જ્યાં સુધી ન થાય, પૂર્ણ છે અને પૂર્ણ જ્યાં સુધી ન થાય... આહાહા..! ત્યાં સુધી પ્રાણી, પ્રભુ! તું દુઃખી છો. પૂર્ણ છે. આહાહા..! જ્ઞાન-દર્શન-આનંદ આદિ અનંત ગુણ પૂર્ણ ભર્યા છે. આહાહા..! એને કોઈ ક્ષેત્રની જરૂર નથી કે બહુ મોટું ક્ષેત્ર જોઈએ તો ઝાઝા ગુણ રહી શકે. આહાહા..! એ અલ્પ ક્ષેત્રમાં, અરે...! અંગૂલના અસંખ્યભાગમાં નિગોદના જીવમાં અનંતા જીવમાં એક એક જીવમાં અનંત આનંદાદિ પૂર્ણ ભર્યું છે. શક્તિ પૂર્ણ ભરી છે. આહાહા..! વીતરાગની વાત એક એક વાત જુદી છે. સાંભળવા મળી નથી. બહારમાં બધું માનીને બેઠા. જિંદગી ચાલી જાય છે. આહાહા..!

કહે છે કે ભગવાન કેવળીને તો એક સાથે યુગપદ્ હોય છે. છે ને?

'વળી (આ ૧૬૦મી ગાથાની ટીકા પૂર્ણ કરતાં ટીકાકાર મુનિરાજ ચાર શ્લોક કહે છે) :–'

શ્લોક–૨૭૩

तथा हि -

(स्त्रग्धारा)

वर्तेते ज्ञानदृष्टी भगवति सततं धर्मतीर्थाधिनाथे
सर्वज्ञेऽस्मिन् समंतात् युगपदसदृशे विश्वलोकैकनाथे।
एतावुष्णप्रकाशौ पुनरपि जगतां लोचनं जायतेऽस्मिन्
तेजोराशौ दिनेशे हतनिखिलतमस्तोमके ते तथैवम्।।२७३।।

[શ્લોકાર્થ :–] જે ધર્મતીર્થના અધિનાથ (નાયક) છે, જે અસદૃશ છે (અર્થાત્ જેના સમાન અન્ય કોઈ નથી) અને જે સકળ લોકના એક નાથ છે એવા આ સર્વજ્ઞ ભગવાનમાં

નિરંતર સર્વતઃ જ્ઞાન અને દર્શન યુગપદ્ વર્તે છે. જેણે સમસ્ત તિમિરસમૂહનો નાશ કર્યો છે એવા આ તેજરાશિરૂપ સૂર્યમાં જેવી રીતે આ ઉષ્ણતા અને પ્રકાશ (યુગપદ્) વર્તે છે અને વળી જગતના જીવોને નેત્ર પ્રાપ્ત થાય છે (અર્થાત્ સૂર્યના નિમિત્તે જીવોનાં નેત્ર દેખવા લાગે છે), તેવી જ રીતે જ્ઞાન અને દર્શન (યુગપદ્) હોય છે (અર્થાત્ તેવી જ રીતે સર્વજ્ઞ ભગવાનને જ્ઞાન અને દર્શન એકીસાથે હોય છે અને વળી સર્વજ્ઞ ભગવાનના નિમિત્તે જગતના જીવોને જ્ઞાન પ્રગટ થાય છે). ૨૭૩

શ્લોક-૨૭૩ ઉપર પ્રવચન

वर्तेते ज्ञानदृष्टी भगवति सततं धर्मतीर्थाधिनाथे
सर्वज्ञेऽस्मिन् समंतात् युगपदसदृशे विश्वलोकैकनाथे।
एतावुष्णप्रकाशौ पुनरपि जगतां लोचनं जायतेऽस्मिन्
तेजोराशौ दिनेशे हतनिखिलतमस्तोमके ते तथैवम्।।२७३।।

આહાહા..! આ શ્લોકમાં સાધારણને સારું ન લાગે. મુનિરાજને એવું લાગે ચાર શ્લોક કર્યા. એ શ્લોકના આધાર માટે ચાર આપ્યા. ભાઈ! પ્રભુ! તારી મોટપનો પાર નથી. એ મોટપ ક્યાંય લેવા જાવી પડે એમ નથી. ક્યાંયથી તે મોટપ મળે એવી નથી. મોટપથી ભરેલો છો ને, ભગવાન! આહાહા..! સ્ત્રી કે ગધેડો કે દેવ, એ શરીરને ન જો. આહાહા..! કે નારકીનું શરીર, એને ન જો. એમાં આત્મા ભરેલો છે એ આત્મા કોણ છે? આહાહા..! એના ચૈતન્ય ચમત્કારના અપારનો પાર ન મળે. આહાહા..!

કહે છે કે, ઉઘડેલા જ્ઞાનમાં અલ્પ જ્ઞાન હોય તો દુઃખી છે. આહાહા..! તો બીજી ચીજ દુઃખી છે એ છે ક્યાં? આહાહા..! ૨૭૩.

શ્લોકાર્થ :- 'જે ધર્મતીર્થના અધિનાથ (નાયક) છે,...' ધર્મતીર્થના નાયક. તીર્થંકરદેવ ત્રિલોકનાથ પરમેશ્વર ભગવાન સર્વજ્ઞ જિનેશ્વરદેવ અરિહંત પરમાત્મા. આહાહા..! **'ધર્મતીર્થના અધિનાથ (નાયક) છે, જે અસદૃશ્ય છે (અર્થાત્ જેના સમાન અન્ય કોઈ નથી)...'** સદૃશ્ય અને અસદૃશ્ય. એની સમાન સદૃશ્ય કોઈ છે નહિ. આહાહા..! ત્રણલોકના નાથને જ્યાં કેવળજ્ઞાન પ્રગટ્યું, અંદર એ પડ્યું છે એ પ્રગટે છે, પ્રાપ્તની પ્રાપ્તિ છે. નથી એમાંથી લાવવું હોય તો ન આવે. આ તો ભરેલો છે ને, ભગવાન! એવો પ્રભુ જેને પર્યાયમાં પ્રગટ્યો છે એ અધિનાથ છે. આહાહા..! એ ધર્મતીર્થના નાયક છે. એ અસદૃશ્ય છે. (અર્થાત્) એની સમાન અન્ય કોઈ છે નહિ. આહાહા..!

અહીં તો પાંચ, પચ્ચીસ લાખ, કરોડ-બે કરોડ મળે. ત્યાં કીધું ને? ભૂલી ગયા. ત્યાં 'નાઈરોબી'માં ૪૫૦ તો કરોડપતિઓ. ૪૫૦ કરોડપતિ અને પંદર અબજપતિ. પાંચ-દસ

લાખ, પાંચ-દસ લાખ હોય એ ગરીબ માણસ. એવા તો સાધારણ કેટલાય. આહાહા..! લોકો બહારનું માનીને બેસે જાણે... આહાહા..! અમે પૈસાવાળા છીએ, અમે સુખી છીએ. અમને પુણ્ય ફળ્યા છે. વાત સાચી પુણ્ય ફળ્યા છે, પણ ફળ છે એ પાપ છે અત્યારે. આહાહા..!

મુમુક્ષુ :– બીજા પૈસાવાળા સામું જોવે છે તો વધારે દુઃખી છે.

ઉત્તર :– એ તો પોતે પોતાને .. એની સામું જોવે માટે નહિ. એ તો પોતે રાગી છે તેથી દુઃખ ઉત્પન્ન કરે છે. એને જોવું એ તો જ્ઞેય છે. જ્ઞેયને જોતા એને કારણે નથી. આહાહા..! એને રાગ-દ્વેષ થાય એ જ્ઞેયને કારણે નથી. આહાહા..! વાત વાતમાં ફેર છે. આહાહા..! બહુ વીતરાગમાર્ગ... ઓહોહો..! દુનિયામાં, ચૌદ બ્રહ્માંડમાં વીતરાગ સર્વજ્ઞના માર્ગ સિવાય કોઈ શરણ નથી. કોઈ શરણ નથી અને કોઈ સત્ય નથી. આહાહા..! પણ ગૂઢતા ઘણી, પ્રભુ! એની ગંભીરતાનો પાર ન મળે. આહાહા..!

શરીરમાત્રમાં રહેલો, એમાં અનંતા... અનંતા... અનંતા... અનંતા.. ગમે તેવા અનંતા કરો, અનંતને અનંતગુણા ગુણો તોપણ એ ગુણનો પાર ન આવે એટલા ગુણ છે તારી પાસે. આહાહા..! અનંતને અનંતે એકવાર ગુણો. એમ જે અનંત છે એટલી વાર એ અનંતને ગુણીને ગુણો. આહાહા..! એક પાંચ અને પાંચ સાથે ગુણ્યા તો પચ્ચીસ થયા. પાછા પચ્ચીસને પચ્ચીસ ગુણ્યા કરતા આંકડો વધે એમ અનંતને અનંતગુણા ગુણી નાખો તોપણ પાર ન આવે એવા અનંતા ગુણ છે, પ્રભુ! આહાહા..! તારામાં ચૈતન્યરતન ભર્યા છે, નાથ! ભગવાન તો પ્રભુ... આહાહા..! એને આ હીણી દશા ન પાલવે. આહાહા..! હીણી દશામાં રાજીપો ન પાલવે, નાથ! આહાહા..! અધિક દશા પૂર્ણ થાય એને તો રાગ હોતો નથી. આહાહા..!

અહીં તો કાંઈક થોડો જ્ઞાનનો ઉઘાડ થાય ત્યાં પ્યાલો ફાટી જાય. અમને આવડે છે ને અમે પંડિત છીએ, પ્રભુ! પંડિત કોને કહેવા? એ પાઠ આવે છે ને? એને પંડિત અને શૂરવીર કહેવા કે જેને સમકિત હોય એને. પાઠમાં આવે છે. આહાહા..! 'અષ્ટપાહુડ'માં આવે છે. પૂર્ણાનંદના નાથને ઓળખીને પ્રતીત કરવી અને અનુભવ કરવો એના જેવું કોઈ મોટું નથી. આહાહા..! આ દુનિયામાં બહારની ચીજની કોઈ મોટપ લઈ જાય એવી કોઈ ચીજ જ નથી. બહારની ચીજ તો જ્ઞાનમાં પર વ્યવહાર જ્ઞેય તરીકે જાણવા લાયક છે. આહાહા..! એને ઠેકાણે એ પરજ્ઞેયને વ્યવહાર તરીકે જાણવા લાયકની મર્યાદામાં (નહિ રાખીને), એ મર્યાદાને તોડીને 'એ ચીજ મારી છે, હું એનો છું' (એમ માને છે). પ્રભુ! આનું ફળ શું આવે? ભાઈ! આહાહા..! લોકોને ખ્યાલ નથી આવતો કે આવું શું? પણ મહાપાપ છે. આહાહા..! મહા અનંત અનંતગુણનો ધણી, એને અલ્પજ્ઞ સ્વીકારીને રાજીપામાં રહેવું અને ખુશીપો વેદવો.. આહાહા..! એના જેવું કોઈ પાપ નથી. આહાહા..! દુનિયાથી જુદી જાત છે, ભાઈ! આહાહા..!

'ધર્મતીર્થના અધિનાથ (નાયક) છે, જે અસદશ છે (અર્થાત્ જેના સમાન અન્ય કોઈ નથી) અને જે સકળ લોકના એક નાથ છે એવા આ સર્વજ્ઞ ભગવાન...' આહાહા..! એવો

(તું) સર્વજ્ઞ ભગવાન જ છો, પ્રભુ! શક્તિ અને સ્વભાવે તો એવો જ છો. આ તો પ્રગટની વાત છે. પણ એ છે એ આવ્યું છે કે નથી એ આવ્યું? આહાહા..! જે કૂવામાં હોય એ અવેડામાં આવે કે કૂવો ખાલી હોય ઇ પાણી અવેડામાં આવે? આહાહા..! પ્રભુ! તને ભરોસો નથી. આહાહા..! પ્રભુ! તારા આત્મામાં અનંત અનંત સંપદા ભરી છે. આહાહા..! એ સંપદા આગળ ઇન્દ્રના ઇન્દ્રાસનો પણ સડેલા તરણા જેવા દેખાય. એવો સંપદાનો ધણી એ ભીખ માગે.. આહાહા..! પૈસા લાવો, બાયડી લાવો, છોકરા લાવો, આબરૂ લાવો, આ લાવો.. આ લાવો.. કેટલા લાવા લેવા છે તારે અગ્નિના? અગ્નિના લાવા છે એ. આહાહા..! દુનિયાથી ઊંધું છે બધું. આહાહા..!

'એવા આ સર્વજ્ઞ ભગવાનમાં નિરંતર સર્વતઃ જ્ઞાન અને દર્શન યુગપદ્ વર્તે છે.' એને તો દર્શન અને જ્ઞાન એક સમયમાં હોય છે. છદ્મસ્થને એક સમયમાં ન હોય. જ્ઞાનનો ઉઘાડ પૂરો નથી. એથી એને દર્શન પહેલું અને જ્ઞાન પછી. આહાહા..! જોકે શ્વેતાંબર શાસ્ત્રમાં પણ એમ નાખ્યું છે. પહેલું જ્ઞાન થાય પછી દર્શન થાય. એવી તો બધી કલ્પિત વાતો કરી. આહાહા..! શું થાય? એને દુઃખ લાગે. એના શાસ્ત્રોને કલ્પિત કહેવા એ દુઃખ લાગે. પ્રભુ! માફ કરજે. તારી સંપદાની વાતું કરતા વિરુદ્ધતાની વાત જરી આવી જાય છે. પ્રભુ! તું આ સામર્થ્યવાળો છો, નાથ!

ધર્મીની ભાવનામાં તો વિરોધી કે અવિરોધી કોઈ નથી. બધા ભગવાન છે અને બધા ભગવાન થઈ જાવ. આહાહા..! પ્રભુ! તમે ભગવાન છો અને ભગવાન થઈ જાવ. આહાહા..! આચાર્યોના હૃદય તો જુઓ! 'દ્રવ્યસંગ્રહ'માં આ કહ્યું છે. આહાહા..! તું તો આઠ કર્મ રહિત થઈ જા. કારણ કે એ ચીજ જ છે, શક્તિ અને સ્વભાવે બધા ભગવાન છે તો ભગવાન થઈ જાવ. આહાહા..! કોઈપણ નરક ને મનુષ્યપણે ન રહો. આહાહા..! કારણ કે હું પણ એ પણે ન રહું. અલ્પપણે માનવાથી મને પણ દુઃખ લાગે તો પ્રભુ! તને પણ દુઃખ લાગે. અને તને દુઃખ લાગે એ કોઈ રાજી થવાનો રસ્તો નથી, પ્રભુ! તને દુઃખ લાગે એ કાંઈ ઠીક નથી. એ દુઃખ ટાળવા માટે તું થઈ જા તૈયાર. આહાહા..! જેવો છે એવો તૈયાર થઈ જા એમ કહે છે. જોયું?

'જગતના જીવોને નેત્ર પ્રાપ્ત થાય છે...' હવે શું કહે છે? પ્રભુ તો એટલા પ્રગટ્યા પણ જગતને જ્ઞાનનું નેત્ર મળે છે. સૂર્ય પ્રગટ્યો તો સૂર્યના પ્રકાશમાં આંખને જોવાનું મળે છે. એમ તારામાં પ્રકાશમાં તને જોવાનું મળશે, પ્રભુ! આહાહા..! કંદમૂળની એક કટકી, એમાં અસંખ્યમા ભાગમાં... એમાં અનંતા ભગવાન બિરાજે. આહાહા..! કયે માપે માપ (કરે)? એ સ્વભાવની મહિમા અને સ્વભાવની શક્તિનું સામર્થ્ય આવું હોય, એવું જેને હજી અનુમાનમાં ન બેસે... આહાહા..! એને એવો નાથ પ્રગટે ક્યાંથી?

અહીં તો એ કહે છે, **'જગતના જીવોને નેત્ર પ્રાપ્ત થાય છે...'** ભગવાનને કેવળજ્ઞાન

થયું તો લોકોને જ્ઞાન મળ્યું. આહાહા..! છે? **'જેણે સમસ્ત તિમિરસમૂહનો નાશ કર્યો છે એવા આ તેજરાશિરૂપ સૂર્યમાં જેવી રીતે આ ઉષ્ણતા અને પ્રકાશ (યુગપદ્) વર્તે છે અને વળી જગતના જીવોને નેત્ર પ્રાપ્ત થાય છે (અર્થાત્ સૂર્યના નિમિત્તે જીવોનાં નેત્ર દેખવા લાગે છે), તેવી જ રીતે જ્ઞાન અને દર્શન (યુગપદ્) હોય છે...'** ભગવાનને. આહાહા..! એટલું મહાત્મ્ય સાંભળે ત્યાં કહે છે, તને જ્ઞાન થઈ જાય. આહાહા..! આવા ભગવાન છે કે એને એક સમયે જ્ઞાન અને દર્શન ઊઘડી ગયા. આહાહા..! એવું સાંભળતા પ્રભુ! તને વિસ્મય આવી જાય, જ્ઞાન આવી જાય.

'(અર્થાત્ તેવી જ રીતે સર્વજ્ઞ ભગવાનને જ્ઞાન અને દર્શન એકીસાથે હોય છે અને વળી સર્વજ્ઞ ભગવાનના નિમિત્તે....' જુઓ! નિમિત્તેનો અર્થ? એનાથી કાંઈ થયું નથી. ગોટો અહીં વાળે. **'જગતના જીવોને જ્ઞાન પ્રગટ થાય છે.'** આહાહા..! ભગવાન સર્વજ્ઞ પ્રગટ થાય છે ત્યારે જગતના પ્રાણીના આંખ-નેત્ર ખુલી જાય છે. ઓહો...! આ દેહમાં રહેલો ભગવાનઆત્મા ત્રણકાળ, ત્રણલોકને જાણે. એની શક્તિ બીજી કેટલી અંદર છે! એમ બીજાને નેત્ર મળે એવી એ વસ્તુ છે. (શ્રોતા :– પ્રમાણ વચન ગુરુદેવ!)